

Chapter: 8

Q.1 पुढील बहुपर्यायी प्रश्नांचा दिलेल्या उत्तरांपैकी अचूक पर्याय निवडा

3

- 1 भारताचे दरडोई उत्पन्न ब्राझीलपेक्षा कमी आहे कारण .....
अ. कमी राष्ट्रीय उत्पन्न ब. प्रचंड लोकसंख्या क. मोठे कुटुंब ड. अन्नधान्य कमतरता

Ans भारताचे दरडोई उत्पन्न ब्राझीलपेक्षा कमी आहे कारण **प्रचंड लोकसंख्या**

- 2 ब्राझील देशाची अर्थव्यवस्था प्रामुख्याने ..... व्यवसायावर अवलंबून आहे.
अ. प्राथमिक ब. द्वितीयक क. तृतीयक ड. चतुर्थक

Ans ब्राझील देशाची अर्थव्यवस्था प्रामुख्याने **तृतीयक** व्यवसायावर अवलंबून आहे.

- 3 भारत व ब्राझील या दोन्ही देशांची अर्थव्यवस्था ..... प्रकारची आहे.
अ. अविकसित ब. विकसित क. विकसनशील ड. अतिविकसित

Ans भारत व ब्राझील या दोन्ही देशांची अर्थव्यवस्था **विकसनशील** प्रकारची आहे.

Q.2 भौगोलिक कारणे लिहा.

6

- 1 ब्राझीलमधील दरडोई जमीन धारणा भारताच्या तुलनेत जास्त आहे.

Ans i. भारत हा जगातील सातव्या क्रमांकाचा सर्वात मोठा देश आहे. तर ब्राझील हा जगातील पाचव्या क्रमांकाचा सर्वात मोठा देश आहे.
ii. ब्राझील हा देश ५.६% भूक्षेत्र व्यापतो तर भारत हा देश २.४१% क्षेत्र व्यापतो.
iii. जगाच्या एकूण लोकसंख्येपैकी १७.५% लोकसंख्या भारतात आहे. आणि ब्राझीलमध्ये जगाच्या एकूण लोकसंख्येपैकी २.७८% लोकसंख्या आहे.

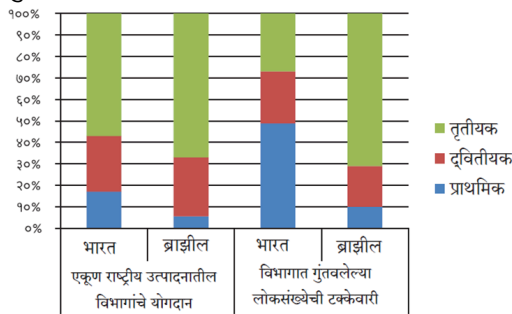
- 2 भारत आणि ब्राझील या दोन्ही देशांमध्ये मिश्र अर्थव्यवस्था आहे.

Ans i. दोन्ही देशांनी मिश्र अर्थव्यवस्था स्वीकारली आहे.
ii. यात सार्वजनिक व खाजगी क्षेत्र यांचे सहअस्तित्व असते.
iii. राष्ट्र हिताचे सर्वच घटक सार्वजनिक क्षेत्राकडून हाताळले जातात उदा. रेल्वे, बँक इत्यादी.

Q.3 सविस्तर उत्तरे लिहा.

12

- 1 पुढील आलेखाचा अभ्यास करून थोडक्यात विश्लेषण करा :

Ans i. भारतात सुमारे ४८.८ टक्के लोकसंख्या प्राथमिक क्षेत्रात, २४.३ टक्के लोकसंख्या द्वितीयक क्षेत्रात आणि २६.९ टक्के लोकसंख्या तृतीयक क्षेत्रात गुंतलेली आढळते.
ii. ब्राझीलमध्ये सुमारे १० टक्के लोकसंख्या प्राथमिक क्षेत्रात, १९ टक्के लोकसंख्या द्वितीयक क्षेत्रात ७१ टक्के लोकसंख्या तृतीयक क्षेत्रात गुंतलेली आढळते.
iii. भारतात एकूण राष्ट्रीय उत्पादन प्राथमिक क्षेत्राचा वाटा १७ टक्के, द्वितीयक क्षेत्राचा वाटा २६ टक्के आणि तृतीयक क्षेत्राचा वाटा ५७ टक्के आढळतो.
iv. ब्राझील मध्ये एकूण राष्ट्रीय उत्पादनात प्राथमिक क्षेत्राचा वाटा ५.५ टक्के, द्वितीयक क्षेत्राचा वाटा २७.५ टक्के आणि तृतीयक क्षेत्राचा वाटा ६७ टक्के आढळतो. यावरून असे दिसून येते की, भारताची अर्थव्यवस्था ही प्रामुख्याने प्राथमिक व्यवसायावर अवलंबून आहे. याउलट, ब्राझीलची अर्थव्यवस्था ही प्रामुख्याने तृतीयक व्यवसायावर अवलंबून आहे.

2 भारत व ब्राझील या देशात चालणाऱ्या मासेमारी व्यवसायातील साम्य व फरक कोणते ?

- Ans**
- ब्राझील व भारत या दोन्ही देशांना लांब सागरी किनारा लाभला आहे.
  - दोन्ही देशांना खुल्या सागरी मासेमारीसाठी उत्कृष्ट क्षेत्र लाभले आहे.
  - भारताच्या तुलनेत ब्राझीलमध्ये मासेमारीसाठी पारंपारिक नेत्र आणि उपकरणांचा वापर केला जातो.
  - भारताच्या तुलनेत ब्राझीलमध्ये विविध प्रकारचे मासे सापडत नाही.
भारतात गोड्या पाण्यातील मत्स्यपालन, नद्या, कालवे, जलाशय, तलाव इत्यादींमध्ये चालते. भारताच्या एकूण मत्स्यव्यवसायापैकी
  - सुमारे ६०% वार्षिक उत्पादन गोड्या पाण्यातील मासेमारीतून मिळते. परंतु ब्राझील मध्ये गोड्या पाण्यातील मासेमारीचा विकास झालेला नाही.

3 ब्राझीलच्या पश्चिम भागात खाणकाम व्यवसायाचा विकास अल्प का झाला आहे ?

Ans ब्राझीलच्या पश्चिम भागात खाणकाम व्यवसायाचा विकास झाला नाही याची कारणे पुढीलप्रमाणे आहेत :

- उष्ण व दमट प्रतिकूल हवामान,
- दुर्गमता, घनदाट अरण्ये
- सुप्त खनिज साठ्यासंबंधीचे अज्ञान,
- ओली जमिन.

